Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra.
Vitoria-Gasteiz, 2012ko urriaren 9a

Le Dauphin *itsasuntziko euskarazko gutunak (1757): transkribapena eta korapiloak*

Xabier Lamikiz (UPV/EHU)
Manuel Padilla (UPV/EHU - IKER UMR5478)
Charles Videgain (UPPA - IKER UMR5478)

eman ta zabal zazu
Universidad del País Vasco
Euskal Herriko Unibertsitatea

UNIVERSITÉ DE PAU ET DES PAYS DE L'ADOUR

iker

Testuinguru historikoa

-1688-1815 epealdian Frantzia eta Britainia Handiaren artean zazpi gerra.

-Atlantikoak garrantzi handia, koloniekin lotuta.

-Ingelesek ehundaka itsasontzi frantses harrapatu zituzten: gerrontziak, merkataritza itsasontziak, kortsarioak etab.

-Harrapatu ostean Ingalaterrara eramaten zituzten, bertan harrapakina legezkoa zen ala ez erabaki behar zuen epaiketa egiteko.

-Epaimahaiak preso egindako kapitaina eta hiruzpalau marinel galdekatzen zituen.

-Harrapakinetan aurkitutako agiri eta eskutitzak garrantzi handikoak ziren.

Lamikiz, Padilla & Videgain: Le Dauphin itsasuntziko euskarazko gutunak (1757): transkribapena eta korapiloak. Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra. Vitoria-Gasteiz, 2012ko urriaren 9a.

Le Dauphin

-1757ko apirilaren 9an harrapatua (itsasoan hamar egun zeramatzanean), Baionatik Louisbourgerako bidean, *Rochester*, *Somerset* eta *Devonshire* gerrontzi britaniarrek harrapatua.

-Itsasontziak 60 tona zituen; 34 gizon guztira, gehienak euskaldunak; baita 6 kanoi, 20 fusil eta 20 ezpata ere.

-Martin Lermet kapitaina, 26 urtekoa, Ziburukoa, ezkongabea.

-Itsasontziaren jabea *Monsieur* Laborde baionarra zen, Frantziako erregearen altxorzaina Louisbourgen.

-Kargamentua: brandy, zapatak, egurrezko zortzi kutxa etab.

-*Letter of marque* zeraman (kortsuan aritzeko Frantziako erregearen baimena).

-Ingelesek Portsmouthera eraman zuten *Le Dauphin*.

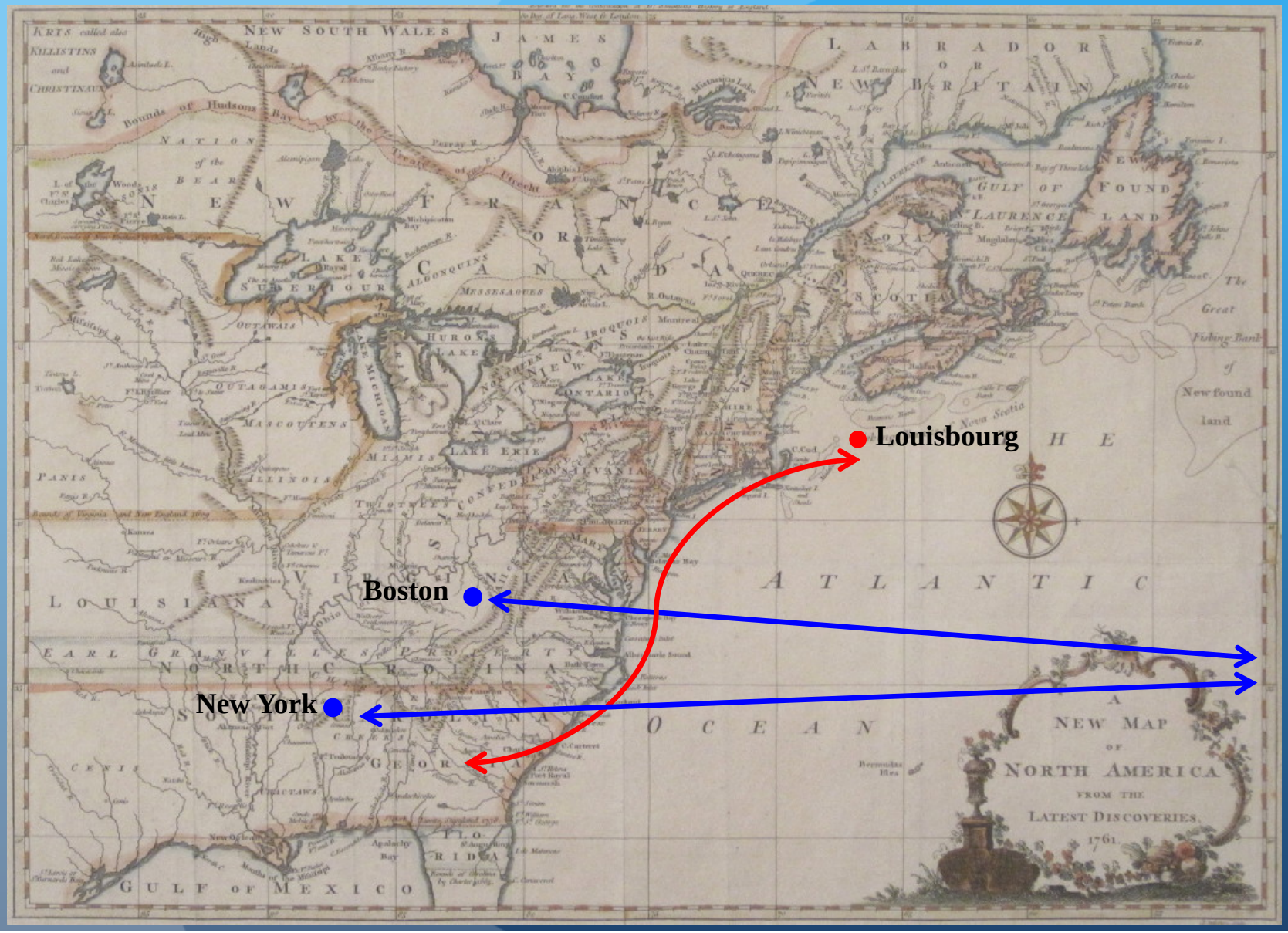

"A new map of North America, 1761"

Zergatik hainbeste euskerazko eskutitz Louisbourgera?

-Louisbourg, Île Royale (egungo Nova Scotia muturreko irla).

-1713-tik 1758-ra frantsesen esku.

-Louisbourgen gotorleku garrantzitsu bat eraiki zuten frantsesek.

-1746. urtean 3.000 biztanle + urtaroko ehundaka arrantzale.

-Gerra garaian arrantzaleak kortsuan.

-Zazpi Urteko Gerran Baionatik 300 kortsu-ontzi atera ziren.

-Euskaldunek lotura estua Ternuako arrantzarekin: Louisbourg ezagun.

-Zazpi Urteko Gerran (1756-1763) itsasoan urtero ingelesek 5.000-7.000 marinel eta soldadu frantses harrapatu zituzten, gehienak kortsuontzietan ari zirela.

Lamikiz, Padilla & Videgain: Le Dauphin *itsasuntziko euskarazko gutunak (1757): transkribapena eta korapiloak*. Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra. Vitoria-Gasteiz, 2012ko urriaren 9a.

"A view of Louisburg, in North America, taken near the light house when that city was besieged in 1758"

The National Archives (Kew, London)

High Court of Admiralty (HCA):

- Intercepted mail (HCA 30)
- Prize papers (HCA 32)

Piece reference HCA 30/264

Ship(s): Dauphin; Aimable Annette. Nationality: French. Port(s) of departure: Bordeaux, France; Cap Francais, St Domingue. ...

Jump to : Summary

Back to search results | Browse from here

Ordering and viewing options

Context

HCA Records of the High Court of Admiralty and colonial Vice-Admiralty courts
- Division within HCA Records of the Admiralty Registrar and Admiralty Marshal
  - HCA 30 High Court of Admiralty, and Supreme Court of Judicature, High Court of Justice, Probate, Divorce and Admiralty Division: Admiralty Miscellanea
    - INTERCEPTED MAILS AND PAPERS

Top of page

Record Summary

Scope and content	Ship(s): *Dauphin*; *Aimable Annette*. Nationality: French. Port(s) of departure: Bordeaux, France; Cap Francais, St Domingue. Destination(s): Louisbourg, Newfoundland; Le Havre, France. Type(s) of voyage: transatlantic; Caribbean. Particulars: correspondence predominantly Bayonne to Louisbourg (1757), France to St Domingue (1757) and Bordeaux to Boston, USA (1778).
Covering dates	1756-1762
Held by	The National Archives, Kew
Legal status	Public Record(s)
Language	French

Top of page

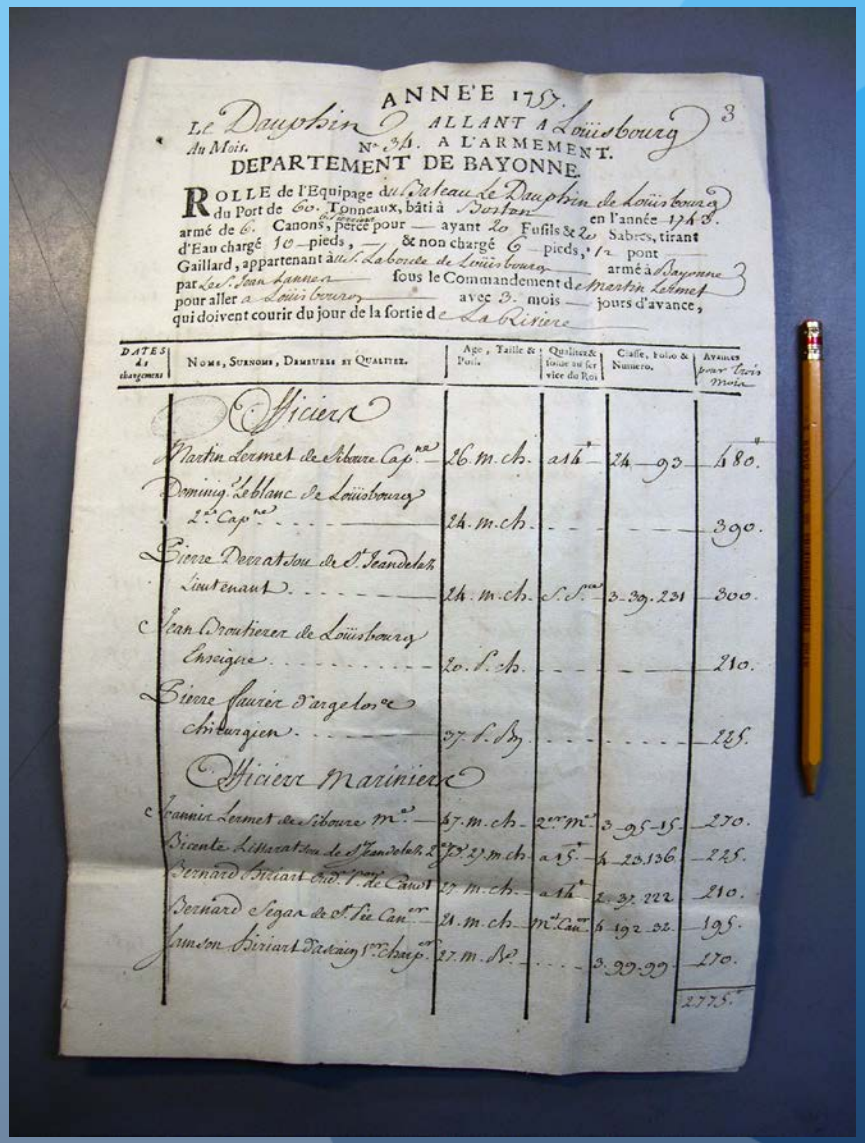

ANNE'E 1757.

Le Dauphin ALLANT A Loüisbourg 3
Au Mois. N°. 34. A L'ARMEMENT.

DEPARTEMENT DE BAYONNE.

ROLLE de l'Equipage du Vaisseau Le Dauphin de Loüisbourg du Port de 60. Tonneaux, bâti à Bouton en l'année 1748. armé de 6. Canons, percé pour — ayant 20 Fusils & 20 Sabres, tirant d'Eau chargé 10 pieds, — & non chargé 6 pieds, 12 pont — Gaillard, appartenant à M. Laborde de Loüisbourg armé à Bayonne par Les St. Jean Lanner sous le Commandement de Martin Lermet pour aller a Loüisbourg avec 3. mois — jours d'avance, qui doivent courir du jour de la sortie de La Riviere

DATES des chargemens	NOMS, SURNOMS, DEMEURES ET QUALITEZ.	Age, Taille & Poils	Qualités & lieux du service du Roi	Classe, Folio & Numero.	AVANCES pour Trois Mois
	Officiers				
	Martin Lermet de Siboure Capne.	26. m. ch.	a 14	24 93	480.
	Dominq. Leblanc de Loüisbourg 2. Capne.	24. m. ch.			390.
	Pierre Dernatsou de St. Jean de Luz Lieutenant.	24. m. ch.	S. S.	3 39. 231	300.
	Jean Doutiteren de Loüisbourg Enseigne.	20. S. ch.			210.
	Pierre Saurier d'argelos Chirurgien.	27. S. Bg.			225.
	Officiers Mariniers				
	Jannin Lermet de Siboure Mre.	47. m. ch.	2er Mre.	3 95 15	270.
	Vicente Lissarat de St. Jean de Luz 2. Pilote	29. m. ch.	a 15.	4 23.136	225.
	Bernard Biriart de St. Pde. de Caudt	27. m. ch.	a 14	2 37. 222	210.
	Bernard Segar de St. Sie Canier	24. m. ch.	Mre. Canier	6 192 22.	195.
	Simon Biriart de Bidaing 1er. Chaup.	27. m. Bd.		3 29.99	270.
					2775.

CONGE' N°. 486

POUR LES VAISSEAUX FRANÇOIS.

LOUIS-JEAN-MARIE DE BOURBON, DUC DE PENTHIEVRE, DE CHATEAU-VILAIN, ET DE RAMBOUILLET, Amiral de France, Gouverneur & Lieutenant-General pour le Roy en sa Province de Bretagne. A TOUS ceux qui ces présentes Lettres verront, SALUT. Sçavoir faisons, que Nous avons donné Congé & Passeport à Martin Lermet Maistre du Bastiment François du lieu de Louisbourg nommé Le Dauphin du port de quatre vingts tonneaux ou environ, étant au Port & Havre de Bayonne de s'en aller au Port & Havre de Louisbourg chargé de vin, Eau de vie et Souliers

après que visitation dudit Navire & de son chargement aura été bien & dûement faite, & à la charge de se conformer aux Ordonnances & Reglemens de Sa Majesté sur les peines y portées. EN TE'MOIN de quoy Nous avons signé ces Présentes, & à icelles fait apposer le Sceau de nos Armes, & contresigner par le Secretaire general de la Marine.

L. J. M. de Bourbon

Délivré à Bayonne le vingtième mars mil sept cent cinquante trois en vertu du Certificat de M. Delaborde retiré l'ancien Congé, pour lodit Congé Huit livres pour l'enregistrement Seize livres pour les droits

Hemarmainur

PAR SON ALTESSE SERENISSIME,

Pennec

Lamikiz, Padilla & Videgain: Le Dauphin *itsasuntziko euskarazko gutunak (1757): transkribapena eta korapiloak*. Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra. Vitoria-Gasteiz, 2012ko urriaren 9a.

Aurkikuntzaren garrantzia

50 gutun lapurteraz.

Lapurteraren hizkuntz egoera 1757an.

Euskarazko alfabetatze prozesuen eta orduko egoera soziolinguistikoaren gaineko informazioa.

Interes historiko eta literarioa.

Eskutitzak, lekukotasun gisa:

"They are special, firstly, because they are as close to speech as non-fictional historical texts can possibly be and therefore cast light on the history of natural language. Secondly, they can fill 'black spaces' left by traditional historical linguistics' teleological perspective of language histories and its focus on literary texts and formal texts from higher registers. Moreover, they can constitute the basis of a 'language history from below' in its own right."

(Stephan Elpass, 2012: 156)

Euskarazko beste zenbait gutun bilduma:

XV. mendetik, gutunak hainbat euskalkitan.

XVI. mendeko espioitza eskutitzak.

Erronkari eta Zuberoaren arteko gutuneria ofiziala (ca. 1616).

Le Dauphin, mikrokorpus bat:

10.700 hitz.

50 esku.

Etorkizunean, aurkikuntza gehiagoren aukera.

Gutunen etorkia

Hendaia
Urruña
Azkaine
Sara
Senpere
Ziburu
Donibane
Ahetze
Getaria
Bidarte
Baiona

Igorleen tipologia

Gehientsuenak alfabetatuak.

Ia beti jende xehea:

Ene haur maitea, enaquinan nola eman mila saspi ehunac

Zenbait idazle kultuago.

Informazio soziolinguistikoa

Oyharçabalen hipotesiak (2001) berresten dira.

Formulen erabilera

Hartzen dut libertate zuri bi lerroren eskribatzeko.

Familia guzia kausitzen gara osasun perfeit batian eta desiratzen nuke zuria ere hala balitz.

Ez dut faltatu nahi izan presenteko okhasione hau zuri aditzerat eman gabe…

Ez dut zuri zer gaztiga baizik gelditzen naizela zure ama fidela.

Eskutitzen edukia

- Igortzen eta jasotzen diren gauzak.
- Afera ekonomikoak.
- Orduko egoera nahasia.
- Hartzailea Lapurdirat itzultzeko desira.
- Familiako kontuak, herriko gertakizunak etab.

Badaquiçu orobat ume batec badubela obligacionea buraso baten obeditceco, beras hortaracots othoits eguiten darotçut neure ahal gucias guerla hunec dirabeino hor egoteas, eta guero, baquea eguiten den pontutic, etçherat erretiratceas; horra cer othoits dudan çuri eguiteco, eta desiratcen nuque entçuna banints ene othoisean.

Maria Dihitx.

(Senpere, 1757ko martxoaren 1a)

Miguel Harismendy. Sara, 1757ko martxoaren 26a.

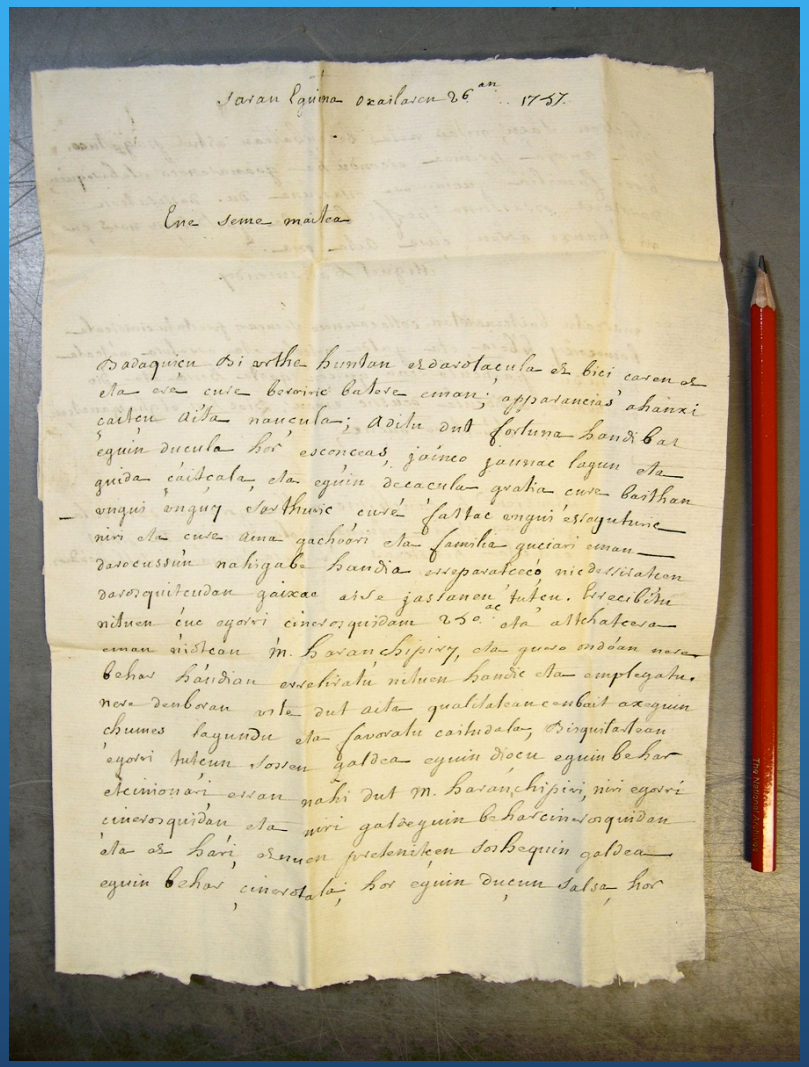

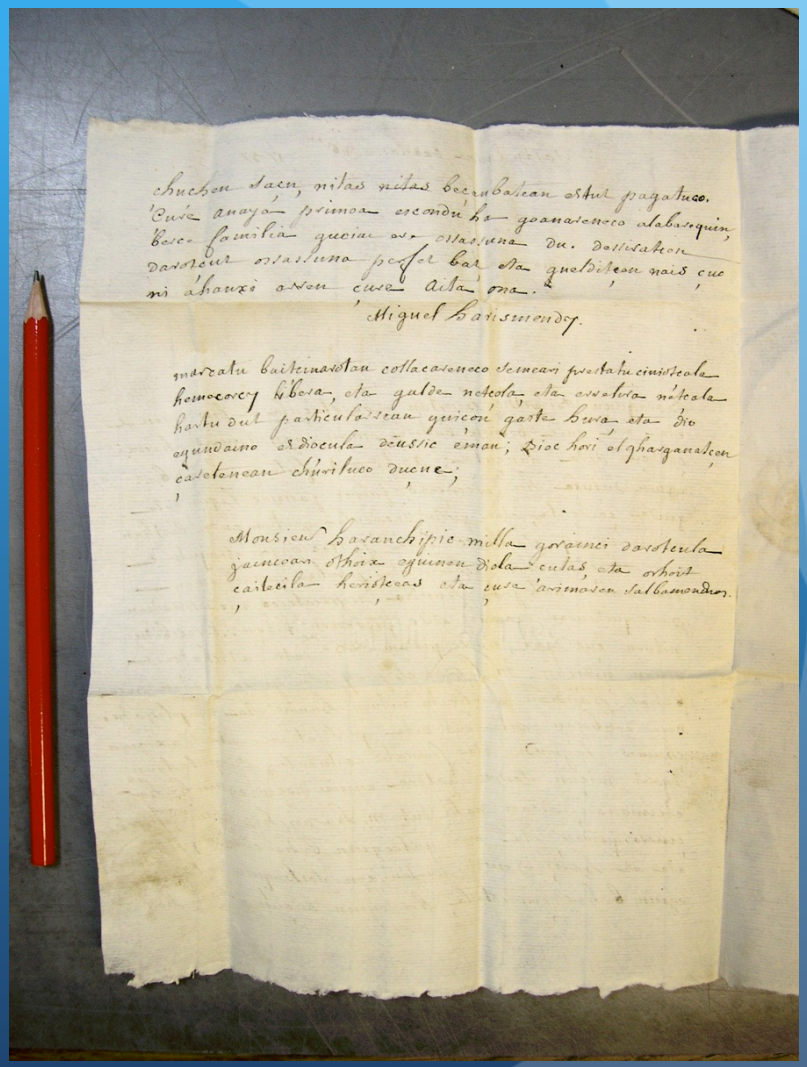

Lamikiz, Padilla & Videgain: Le Dauphin *itsasuntziko euskarazko gutunak (1757): transkribapena eta korapiloak*. Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra. Vitoria-Gasteiz, 2012ko urriaren 9a.

Hizkuntzaz ohar bat edo beste

FONOLOGIA (1)

-b antihiatikoa: *u+a* > *uba, -u+e* > *ube*:

penatubac gare hainits
bainan amaso etxituba dugu
aitu dugu cerbait baducubela
eta cubec ere aitudugu
othoits eguiten … guerla hunec dirabeino hor egoteas

Lamikiz, Padilla & Videgain: Le Dauphin *itsasuntziko euskarazko gutunak (1757): transkribapena eta korapiloak*. Koldo Mitxelena Katedraren III. Biltzarra. Vitoria-Gasteiz, 2012ko urriaren 9a.

FONOLOGIA (2)

Diptongoko *u*-ren kontsonantizazioa:

Mitxelenak goi-nafarrera bereziki aipatzen du (Mitxelena, *FHV*, 4.2, 90).

*jsanen dut nic çure ha**b**raren sendaxecoa beharden gusija*

FONOLOGIA (3)

-*nen* > -*ren* geroaldian:

*condenatuac **izaren izaren*** (sic) *garela*

*azetatçen badarot **emaren** dautçu ſalbamendua*

*Esperanca dut estucula horco amodioric **jçaren** guehiago eta eretiratuco carela ahalic lasterren cure familarat*

*Ceruqo aitaq bethi **jçaren** du gure artha*

*neure gorainciaq **emaren** diosqucu famila guciari*

*Neure gorainciaq **emaren** diosqucu familia guciari*

*Letra hauc aribatcen badire guiconec **erare** dautcute* [?]

JOSKERA (1)

Gaur, batua hedatu aitzin, Iparraldean galduxe zen kontzesiboa adieratzen duen *arren* partikula:

guelditçen nais çuc ni ahanxi ***arren*** *çure aita ona*

JOSKERA (2)

Xedezko perpausa txertatzeko erabiltzen den *amoreak gatik* konektagailu pleonastikoa gaur Ekialdean ezagutzen da gehienik:

> *harcen dut libertate cuei bi lerroren eschribaceco jaquin deçaçuen* ***amoreac gatic*** *cuen aita eta amaren*

JOSKERA (3)

Xedezko *edin+tzat* egitura pleonastikoa:

Presenteco occasionias baliatuba isan ***nadintçat***

LEXIKOA (1)

Itxasoari buruzko hitzak:

***Peça* 'kanoi':**

oray ere baditut hirur chume [untzi] *chantierean haſiac eta handibat badut haſibehara ene contuco eguiteco ceinac 18* ***peça*** *muntatuco*

***Korsu*:**

Erregeren cerbitcutic ethori nincen eta ***corsurat*** *noa hogoieta ſei pecetaquo fragata berribatian*

Bera ***corsuban*** *dabila baionnatic adiu ene ſemea*

***Goleta, koleta*:**

chanichonenen ***coletan*** *bayonatiq*

LEXIKOA (2)

***Maripolisa*:**

*çerbait aldateco galca **maripolisa** athora mara galcerdy eta capata eta ene partes emanen*

Firlango, oihal baten izena:

*Attorra churi bat, galcerdi **firlango** pare bat eta çapata handi pare bat guciac berriac*

Harbi pastea

*pastillaco macaillauac erremetitu daitazte, bainan zure **harbi pastea** ez daut oraino eman Sansonec, eta manta ere ez da oraino eguin*

Xanpel: arrantzarako hari berezi baten izena, OEH-ek dakarrena

*Egorxen dausquixut **çhanpelaq** çançingorrineqo jaunarequin*

LEXIKOA (3)

Gaztiga

ganesen Berririq Estugu deusic jaquiten Badusu ***gastijasasu*** *estucube* ***gastigatcen*** *nolacaiten*

Burjesa

Hitzaren adiera hertsia 'armador', 'armateur' ezaguna da. Ikus E.Z. *'barkha hunen burjesa*" edo korpus honen garaikide den testua *Adi zagun Buriyesa, modara solasean.* Hemengo testuak, iduriz, adiera hori dakar:

Esdausquigou lannesec sinatu nahi nola ***bouryessari*** *jgorria da arretcholara*

LEXIKOA (4)

Matanta

*Hire **matantac** churunecoac cuxan sartu omen baixuben*

Amarochi

*Çure **amarochi** handisqui hicustea desiratçen caituenac*

Aitarochi

***Aitarochic** mila goraici*

ONOMASTIKA

Onomastika : *ganes, ganachume, gacina, josepe, bernat, machume, hauramariac, haurra maria hiriart basquesse, Joannes, guanes, goana haurrac, goanatipicoa, joanis, ganisona, joannes D'Etcheverry fils du nommé mothela, Piarres,Betri, Marittipo, tereça, gachina, Ganahaurra, Sabadina, Francha Ortholopitzco andrea…*

Exonomastika : *lisbourc, Lissiburc, larbardor, arretcholara, arracholacoac, plemuan* (Plymouth), *lisibona, niganiche, garnesein* (Guernesey).

Milesker

Xabier Lamikiz, Manuel Padilla & Charles Videgain.